

НАЗВАНИЕ СБОРНИКА

**Ўзбекистонда оила, оналик ва болаликни муҳофаза қилишнинг
концептуал масалалари**

(Республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами)

**O‘zbekistonda ona va bola salomatligini muhofaza qilishning milliy modeli:
“Sog‘lom ona – sog‘lom bola”**

Sh.Nishonov,

Jizzax viloyati Xalq ta’limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini
oshirish instituti “Til va adabiyot ta’limi” kafedrasi mudiri

Kelajak avlod haqida qayg'urish, har tomonlama sog'lom va barkamol avlodni tarbiyalab, voyaga yetkazishga bo'lgan intilish xalqimizga xos xususiyatlardandir. Shu bois yurtimizda sog'lom bolaning dunyoga kelishi, baquvvat bo'lib ulg'ayishi yo'lida keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, onalik va bolalikni himoya qilish, oilalarda sog'lom muhitni kuchaytirish, ularning iqtisodiy va ma'naviy asoslarini mustahkamlash, aholining tibbiy madaniyatini yuksaltirish, farzandlarimizni sportga jalg etish kabi masalalar davlatimizning doimiy e'tiboridadir. Prezidentimiz tomonidan 2014 yilning «Sog'lom bola yili» deb e'lon qilinishi bu boradagi ishlarimizni izchil davom ettirish va yangi bosqichga ko'tarish imkonini berdi.

Darhaqiqat, o'tgan davr mobaynida mamlakatimizda farzandlarimizni barkamol avlod etib tarbiyalashga qaratilgan mustahkam normativ-huquqiy baza yaratildi. Masalan, Konstitutsiyamizning qator moddalarida voyaga yetmaganlarning huquqlari, ta'lim-tarbiyasi, onalik va bolalik, oila bilan bog'liq masalalar qamrab olingan. Shu bilan birga, Oila kodeksi, “Ta'lim to'g'risida”, “Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida”gi qonunlar, Kadrlar tayyorlash milliy dasturi va boshqa qonun hujjatlari qabul qilindi. 2002 yili Oila kodeksining 17-moddasiga nikohlanuvchi shaxslarni davlat sog'liqni saqlash muassasalarida bepul tibbiy ko'rikdan o'tkazishni nazarda tutuvchi qo'shimcha kiritildi. Unga asosan hukumatimizning 2003 yil 25 avgustdagи 365-qarori bilan Nikohlanuvchi shaxslarni tibbiy ko'rikdan o'tkazish to'g'risidagi nizom tasdiqlanib, nikohlanuvchi shaxslarning psixik, - narkologik, tanosil, sil, OIV/OITS kasalliklari

bo'yicha tibbiy ko'rikdan o'tkazilishi belgilandi. Shubhasiz, sog'lom surriyoting dunyoga kelishida bu kabi chora-tadbirlar muhim ahamiyatga ega.

Aholining salomatligini mustahkamlash, xususan, onalik va bolalikni muhofaza qilish, sog'lom bolani dunyoga keltirish borasida qator ishlar amalga oshirilayapti. Respublikamiz hududlarida tashkil etilgan Skrining markazlari faoliyati bunga yaqqol misol bo'la oladi. Shuningdek, hozir dasturda belgilangan vazifalardan kelib chiqib, oilada sog'lom muhitni shakllantirish, oilaning iqtisodiy va ma'naviy asoslarini mustahkamlash, bolalar tug'ilishi, ta'lim-tarbiyasi, sog'lig'i, yigit-qizlarni ish bilan ta'minlash bo'yicha zarur chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Sog'lom bola deganda nafaqat jismonan, balki ma'naviy jihatdan sog'lom fikrlaydigan yosh avlodni tushunamiz. Farzandlarimizni yot g'oyalardan, salbiy holatlardan asrab-avaylash, ularni tarbiyalash, jamiyatning ajralmas bo'lagi bo'lib kamol topishlari maqsadida sportga, xususan, ayollar va yoshlar sportiga alohida e'tibor qaratilayapti. Bundan tashqari, mamlakatimizning deyarli har bir tumanida musiqa maktablarining ochilishi,- moddiy-texnik bazasining mustahkamlanishi zamirida mana shunday ezgu maqsadlar mujassam ekani hech kimga sir emas.

Oila institutini yanada mustahkamlash, nikoh munosabatlari madaniyatini oshirish, xotin-qizlar o'rtaida jinoyatchilik, shuningdek, qizlarni erta turmushga uzatish, oilaviy nizolar kabi salbiy holatlarning oldini olish masalalari fuqarolar o'zini o'zi boshqarish organlarining kundalik muhim vazifalariga aylangan.

Yurtboshimiz alohida ta'kidlaganlaridek, sog'lom bola, avvalo, sog'lom va ahil oilaning mevasidir. Shu nuqtai nazardan, mahallamizda nikohlanuvchi yoshlar hamda yosh oilalar bilan salomatlik yo'nalishida tushuntirish ishlari muntazam olib borilmoqda. Jumladan, shu yilning o'tgan davrida ellik nafarga yaqin yosh oila a'zolarining tibbiy ko'rikdan o'tkazilishiga ko'maklashildi. Oilalarning ijtimoiy-ma'naviy muhitiga tahdid solayotgan, erta tug'uruqlar, onalar va go'daklar o'limi, nogiron farzand tug'ilishi, nikohdan ajralishlar kabi salbiy holatlarning oldini olish bo'yicha 18 marta targ'ibot tadbiri uyushtirildi. Hududimizdagи barcha ta'lim muassasalarida yuqori malakali mutaxassislar ishtirokida «Tibbiy ko'rikning

ahamiyati», «Oila — muqaddas dargoh» va «Turush qurishga tayyormisiz?» kabi mavzularda uchrashuv, muloqot, davra suhbati, seminarlar o’tkazildi.

Umume’tirof etilgan shior – «Sog‘lom ona – sog‘lom bola» tamoyili mohiyatiga ko‘ra, aholini jipslashtiruvchi va safarbar etuvchi murojaat bo‘lib, davlat hamda jamiyat darajasiga ko‘tarilgan ustuvor vazifaga aylandi. Albatta, odamlar salomatligini muhofaza qilishning butun tizimini chuqur isloh etish va modernizatsiya qilish asosidagina oldimizga qo‘ygan maqsadga erishish mumkinligini teran anglab yetganmiz. Mustaqil rivojlanish yillarida mamlakatimiz sog‘liqni saqlash tizimini barpo etishni davom ettirish va yangilash imkonini berayotgan mustahkam poydevor yaratildi, deyish uchun bugun barcha asoslarmiz bor. Birinchidan, eng yuqori talablar va xalqaro standartlarga javob beradigan ixtisoslashtirilgan viloyat shifoxonalari va ularning shahar hamda tumanlardagi bo‘limlari, tez tibbiy yordam xizmatlaridan iborat aholiga bepul, yuqori malakali shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatish bo‘yicha mutlaqo yangi va noyob yagona tizim shakllantirildi. Respublika shoshilinch tibbiy yordam ilmiy markazi ularga rahbarlik va faoliyatini muvofiqlashtirish ishlarini amalga oshirmoqda. Ikkinchidan, mamlakatimizda tashkil etilgan 3200dan ziyod qishloq vrachlik punktlari odamlar salomatligini muhofaza qilish tizimini isloh etish va uning quyisi bo‘g‘inini kuchaytirishda g‘oyat muhim rol o‘ynamoqda. Shunga e’tiboringizni qaratishni istardimki, bu yerda gap boshqa mamlakatlarda mavjud bo‘lgan feldsherlik-akusherlik punktlari haqida emas, balki zamonaviy tibbiyot texnikasi bilan jihozlangan va umumiyl amaliyot shifokorlari birinchi tibbiy yordam ko‘rsatayotgan punktlar haqida bormoqda.

Uchinchidan, tuman va viloyat darajasidagi sog‘liqni saqlash muassasalarini tarmog‘i optimallashtirildi, zamonaviy asbob-uskunalar bilan yaxshi jihozlangan va kadrlar bilan ta’minlangan ixcham tuman tibbiyot birlashmalari, viloyat ko‘p tarmoqli shifoxonalari hamda poliklinikalari tashkil etildi. To‘rtinchidan, bugungi kunda mamlakatimizda e’tirof etilgan ilmiy maktablar negizida 10 respublika ixtisoslashtirilgan ilmiy-amaliy tibbiy markazlar – kardiologiya va kardiojarrohlik, akusherlik va ginekologiya, urologiya, oftalmologiya, pulmanologiya va ftiziatriya, endokrinologiya kabi yo‘nalishlarda faoliyat ko‘rsatmoqda. Ularda yuqori malakali,

yuksak darajadagi kasb tayyorgarligiga ega kadrlar zamonaviy asbob-uskunalar yordamida yuqori texnologik tibbiy xizmatlar ko'rsatmoqda.¹

Ta'kidlash joizki, joriy yilda bolalar va homilador ayollarga tibbiy yordam ko'rsatish muassasalari, jumladan, Respublika perinatal markazi, viloyat perinatal markazlari, Respublika ixtisoslashtirilgan akusherlik va ginekologiya ilmiy-amaliy tibbiyot markazi filiallari, 13 viloyat bolalar ko'p tarmoqli markazlari, shahar va tuman davolash-profilaktika muassasalari, shuningdek, ularning bolalar va homilador ayollarga tibbiy yordam ko'rsatish bo'limlari moddiy-texnik bazasi yaxshilanadi. Respublika bolalar ijtimoiy moslashuvi markazi faoliyatini yanada kengaytirish chora-tadbirlari amalga oshiriladi. Ushbu jarayonda 2016-2018-yillarda markazning qo'shimcha 11 hududiy filiali, Alovida ehtiyojli bolalarning ijtimoiy moslashuvini qo'llab-quvvatlash jamoat fondi tashkil etiladi.

“Sog'lom ona va bola yili” Davlat dasturida turmush qurayotgan yoshlarning nikohdan oldin to'liq tibbiy ko'rikdan o'tishini ta'minlash uchun tibbiyot xodimlari mas'uliyatini yanada kuchaytirish, shu asosda tug'ma va irsiy kasalliklar sonini kamaytirish, poliklinikalarni zamonaviy tashxis qo'yish uskunalari bilan jihozlash, ko'rsatilayotgan tibbiy xizmatlar sifatini yuksaltirish, aholi o'rtaida mustahkam oila qurish va sog'lom farzand tug'ilishi uchun nikohdan oldin tibbiy ko'rikdan o'tishning muhimligini tushuntirish maqsadida keng ko'lamli targ'ibot ishlarini amalga oshirish ko'zda tutilgan. Shuningdek, aholining tibbiy madaniyatini yuksaltirish, sanitariya va gigiyena, homilador ayollar sog'lig'ini saqlash va psixofiziologik ahvolini yaxshilash, yosh onalar va bolalarni tegishli tarzda parvarishlashni kuchaytirish, ularning ovqatlanish ratsioni sifati va kaloriyasini boyitish chora-tadbirlari ham amalga oshiriladi.

Xulosa o'rnida aytganda, «Sog'lom ona va bola yili» davlat dasturi doirasida amalga oshirilayotgan tadbirlar sog'lom bolani tarbiyalashda, onalar va bolalar sog'lig'ini saqlashda muhim rol o'ynayapti. Ushbu islohotlardan ko'zda tutilgan maqsad xalqimiz, farzandlarimiz kelajagi, ularning farovon hayotini ta'minlashdan iborat. Zero, farzandlari sog'lom yurtning kelajagi ham buyuk bo'ladi.

¹ I.A.Karimovning O'zbekisto Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 23 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdag'i ma'ruzasi. “Inson va Qonun” gazetasi. 2015-yil 6-dekabr.